

Erdélyi Z. János
A zabrakoló

Legutóbbi könyvemben olyan írásokat gyűjtöttem össze, amelyekben egy-egy, a magyar és a világirodalom híres műveiből kiválasztott, villanásszerűen megjelenő szereplőnek teljes vagy részleges életet kölcsönzök önnön habitusom szerint. A kötet megjelenése óta sem hagytam fel illetén írásaimmal; ezek közül való az alábbi „villanás” is, amelynek szereplője Petőfi Sándornak *A helység kalapácsa* című népi eposzából kiragadott személy, mégpedig Csepü Palkó, a helybéli tiszteletes lovásza, avagy hogy a költő díszítő jelzőivel éljek: „vitéz Csepü Palkó, a tiszteletes két pej csikájának jókedvű abrakolója”.

Sok napon, éveken át nyúvódott,
hajdan távoli istenek
ámulatos történeteit zengő,
mára sovánkás fűzfahusáנגgá csenevészsedett
lantom még egyszer, utolszor
hadd pezsdíti a szívet,
közreadandó egy híres-neves, érdemes ember
régí világok nagyszerűségeit megidéző
ősi regéit,
ki ha akkor a hős görögök idejében
jött volna a földre, bizonynal
nagy Phaetonnak nap-szekeérén
lett volna a hajtó,
fény-ostora által űzve-igézve
robajló patkós táltosait.

Ám eme hős nem az ős görögök,
de silány, eseményben gyatra,
nyivászta korunk csodalénye,
a Férfi, kit époszok ünnepi nyelve
csapongó hexameter-folyamokkal
minimum a titán-nemzetség
családfájára függesztene fel.
Kérem hát ennek okáért
a művészetek pártoló isteneit,
legyenek oly kegyesek erőt,
elegendőt adni nekem,
hogy lantommal
méltó lantolagot bodoríthassak
hősömnek amúgy gondokkal terhelt
fője köré.

Akárha éj idején
 künn a vetésben
 az érett tök más érett tökhöz
 kongva ütődik,
 úgy csendül össze a tiszteletes,
 valamint Csepü Palkó billikoma,
 teli borral,
 melytől a lélek
 feltüzesedve kerengél
 körbe az öblös bordakalitban.

Így poharaznak ketten időnként,
 már ha a tiszteletesnek
 a hívó lelket megnemesítő
 istentiszteletek közt
 nem akad távol se, közel se egyéb,
 misebort kortyintani vágyó
 társa az Úrban.

Egyházának dicsteli szolgáját
 ötvenszer érte utol eddigelé
 a malac-had végezetet világba kiáltó
 téli visítása,
 mikor is hurkák hurkákkal,
 kolbászok kolbászokkal egybefonódnak,
 s a kiontott, alvadt vér
 megadón-hagymásan serceg a tálban.

És ilyen alkalmakkor még gyakoribb csengés közepett
 közelít a pohár a pohárhoz,
 megszinesedve a hegynek
 más-más fajú nedveitől,
 nyomatékul a míves Igékhez:
In vino veritas! –
 ahogy azt mindenek ösmerik
 itt e hazában.

Hej, az a bor!
 Az a jó toroköblögető nedü, az kell
 a ló-nyakba való zsákok
 harsány mosolyú zab-töltögetőjének kontya alá!
 Mert hiszen ő méltó egyedül
 nagy korokat megidéző
 lantom pengő húrjaira!

Az Úr löbödör szolgájának –
 akit ötvenszer ért utol eddigelé
 a malac-had végezetet világba kiáltó
 téli visítása –,
 no tehát, az Úr löbödör szolgájának kora
 őszbe hajolt immár
 s egykor dúsan nőtt hajszájai közt
 az egyre szélesedő tar mezsgyéken
 csak a holdnak fénye csuszamlík
 mind terebélyesedőbb tarkója felé.
 Így kontya se lévén,
 már csak szent szavakat kibocsátó
 gégéjét veszi célba a bor,
 s morájával mindenecket beborító
 dúsz zuhatagként ömlik alá
 a derék tiszteletes
 birkagyomorból főzött,
 paprika-csípős,
 vastag zsírral elegy pörköltet
 nagy falatokban nyomtalanul benyelő
 bendője felé.
 És eme férfiúi helytállás próbájában
 a helybeni tiszteletes méltó társa nem egyéb, mint
 a ló-nyakba való zsákok
 harsány mosolyú zab-töltögetője,
 ki nem más, mint Csepü Palkó.

Vajh honnan e név?

Mint valamennyi dolognak,
 ennek ugyancsak lón története,
 sőt nem akármily.
 Számtalan esztendőn át
 koptatta-taposta a népi tudás
 szentélyének küszöbét Palkó,
 no de beljebb,
 bármit tett is a jó, lelk'ismeretes tanító úr,
 valahogy nem lépett a diák.
 A gyermeki elmét pallérzó
 nagy pedagógus vég nélkül sem,
 szüntelenül sem átallotta csepülni
 a tudás fájának árnyékát is kerülő
 Palkó gyereket... de hiába!

Nehéz feje volt bizony annak,
amiként súlyos volt az a kő is,
mit tanulás idején a patak mellett
nekifutva a vízbe hajított,
majd betocsogva utána
a partra kihúzott...
S kezdődött az egész elejétől.

A jó s nem utolsósorban
lelk'ismeretes tanító úr mit tehetett egyebet?
Dorgálta, csepülte a golyhót.
E sok csepülés folyománya gyanánt
forrt egybe nevével
a vége sosincs kárpálás,
a semmi reményre nem jogosító ösztökölés,
s lett a fiú neve egyszerű Palkóból
Csepü Palkó.

Később persze a két név
egy fogalomná vált faluszerte,
és eme zengzetes elnevezéssel
lett a közösség, valamint
a derék tiszteletes
támasza-talpköve Palkó, a Csepü.

Hát *'innen az elnevezés'*.

Kit imént említék,
a derék tiszteletes ló-nyakba való zsákjainak
harsány mosolyú zab-töltögetője
amúgy még gyermekcse korában
beh örömet vett részt
a diók őszi verésében,
mikor is kobakoknak apraja-nagyján
úgy koppant a kemény csonthéju golyótics,
valamint a verők koppannak
pompás hangzatot adva a dobhoz,
ha a kisbíró dallost megszegyenítő orgánumú
szózata útján adja tudtára
a falu kíváncsi közönségének,
miszerint hétvégén
vásáros vigalom gerjedezése csiklándja
az emberi elmét.

Már deli ifju leventévé
 serdült a kölyök Csepü Palkó,
 mikor is áldott emlékezetű,
 noha nem túl éles eszű atyja
 az időt eljöni találta, hogy
 egyik ivóból másik ivóba,
 lánykaölekből asszonyi ölbe
 kerengelő ivadékát
 valahára a biztonság révébe
 még két földi szemével láthassa bejutni.
 Mesterség köll nékije! –
 szólt a családfő bölcs nyugalommal,
 s már bé is szerzette fiát
 a helységi kovács mellé
 mint szorgos inaskát.

Ámde csalódott terveiben,
 hisz a magzat
 nemigen hajlott a tüzes vas
 nagy pöröly általi mívesítésére,
 sőt, rémüldözve szökött, ha a rőt vas
 százfele köpte a szikrát,
 amidőn, lendítve a karját,
 lesújtott rá a kovács.

Nem járt jobban a kész patkók
 lópata-talpra való
 rögzítésével sem az ifjú.
 Próbálta pedig nem is egyszer,
 ám mikor egy telivér mén
 jó alapost ülepébe rugott,
 s ő messzi vivő ívben
 szállott szállongva a tág terű udvaron által –
 valamint száll lenge fehér ingében,
 két szárnyát föl meg alá mozgatva
 a mennyek hírnöke,
 ő, kit a pórnép angyali elnevezéssel illeszt
 mindennapi jókívánsági közé
 imigyen, jó példa okáért:
 A rézangyalát, aki van! –,
 egyenest szállott hát fejjel a trágyahalomba,
 más útra konyítva a fénylő pályát,
 s lett szivesebben a helybeni tiszteletes
 ló-nyakba való zsákjainak
 harsány mosolyú zab-töltögetője,
 amiért is a válogatott két pej
 naponta nyerít hálát

csupa lélek gondviselőjének
 enyhén (avagy inkább nagyon is)
 szederjes ábrázatja felé,
 amit ő szeretettel viszonzoz,
 meg-megpaskolgtván
 a reá bízott futamászok
 szendén hetyke pofáját,
 ha kedélyt csordítva
 szipánkol a jószág.

Ekként férfiasult hát napról napra
 a tiszteletes ló-nyakba való zsákjainak
 harsány mosolyú zab-töltögetője,
 amíg arra nem érdemesült,
 hogy az Úr löbödör szolgája,
 kit épp az imént említeni mertem,
 s akit ötvenszer ért utol eddigelé
 a malachad végezetet világba kiáltó
 téli visítása,
 önnön billikomát
 Csepü Palkó billikomához
 csendíté, befogadva ezáltal
 az egyház hívogató kebelébe.

Volt-e vajon gyengéje
 e sziklaszilárd jellemnek?
 Létezik-é kreatúra,
 ki folyvást ellene állani bírna
 a kísértések végtelen áradatának?
 Lessünk hát be a lélek
 erős páncélja mögé,
 hiszen ottan lelni leginkább
 oly feszülő húrt, mely pendítve
 a poklok kínjait égve idézi.

Lám, helyesen véltük Csepü Palkó
 rejtett gyengéjére találni.
 A lányok!... A lányok, igen!
 Hisz az ércteli kő is ereszt
 forrást, ha belül pici ér
 külszínre törekszeni vágyik.
 Hogyne repedne a szívnek burka,
 mikor fakadó érzésekkel telitődik!

Így telitődött Palkónak szive is
 vágyak folyamával időnként,
 ha leányka, menyecske tekintett
 hívogatólag a tiszteletes
 ló-nyakba való zsákjainak
 harsány mosolyú zab-töltögetője szemébe.

Ilyenkor megremegett a szederjes
 orrnak alatta hegyesre viaszkolt
 pörge bajusz, Csepü Palkó
 férfiu-díszre, miközben a bordakalitban
 kongva kalimpált vad riadót
 a maroknyi izom.

Ellene mit tehetett Csepü Palkó,
 a derék tiszteletes ló-nyakba való zsákjainak
 harsány mosolyú zab-töltögetője?
 Hímes szóval – no, gyerünk! – cifra subája alá
 csalogatta a szúzi gyanútlant,
 s boglya tövében együtt csitították
 dürgedezésük, amint őket messzi ragadta
 a *'felhevülésnek gyors talyigája'*.

Ilyetén dürgedezések ékesítették
 ifjú- s férfikorát, amiért is
 föl se merült lelkében
 a házasság mint rév a jövőbe.
 Már csak azért se, mivel
 nem volt soha háza, lakása,
 csupán a derék tiszteletes
 istállója zugában volt nyoszolyája,
 s a fűtést testmelegével, párájával
 szolgáltatatta a két mén.

Így azután sose lett férj.
 Nem ringatta pulyáját, nem dudorászott
 bölcsődalt, csak a nóta fakadt fel
 bortól mámoros ajkán,
 valahányszor régi vagy új szeretője ölelte.

Így lett ő falujának
 nagyra becsült polgára, akit
 megsüvegeltek a népek,
 ha a helység sártarajú,
 dagonyában igen dús főutcáján
 vágatva közelgett-távolodott,
 zabolázva erős markával a két mént,
 kik Pegazusként röptették
 gazdájukat, a derék tiszteletest
 többnyire szent szándékú célja felé.
 Vitte gyakorta a szent kenetet, az utolsót,
 búcsúztatni a lelket;
 ment házat szentelni, hol is
 bő borral meg peccenyével
 hálálták meg fáradozását,
 amiért teljes papi díszben rajzolt krucifixet
 az ujdon ház ajtója fölé.

S mindez nem sikerült vón' így,
 avagy teljesülésében bármely izé
 ellehetetlenítette volna
 a buzgó jó'karatot,
 ha nem ül fenn a bakon Csepü Palkó,
 a tiszteletes ló-nyakba való zsákjainak
 harsány mosolyú zab-töltögetője,
 ki Phaetontként feszíti a gyeplőt,
 míg a szőke szalmából tördelt csutakok
 mindennapi játszadozásától
 bivalyizmú két tenyerébe
 akként passzolt engedelemmel a gyeplőszár,
 valamint szűz lány ujjá közé liliomszál,
 amidőn első ízben lép áldozni
 a szentegyház égre törő, komoly épületébe,
 miközben a kántor
 szívre ható harmóniumos futamokkal
 csábítgatja imára a hívőt.

Így markolta tehát Csepü Palkó
 mint Phaeton keményen a gyeplőt,
 irányozva a tiszteletes szekerét
 annak többnyire szent szándékú célja felé.

Ám ha e szent célok nem kényszeríték kerülőre,
 lépte tucatját pajkos örömmel
 egyengette a helybeli kocsmá felé,
 ahol is közeledtét sejtve a háromtagú hangászkar
 lehetőleg közös dalba fogott

(megpróbált legalábbis),
 hogy időben felpiszkálja
 az ablakon át beleszó lánykáknak kedvit a táncra,
 aminek mestere nem volt más, mint ő,
 Csepü Palkó,
 a derék tiszteletes ló-nyakba való zsákjainak
 harsány mosolyú zab-töltögetője.

Hej, de is értette
 a tánc minden nemeit
 Csepü Palkó:
 a trottyantósat, a tángálóst meg a csárdást,
 nem szólva a mártogatósról.
 Lábak még sose ropták
 fürgébb lelkesedéssel
 a háromtagú hangász fülbe igyekvő
 égi zenéjének ütemére.
 Minden dobbantásnál
 messzi repültek a rücskös talpra ragadt
 trágyakölöncök,
 s mint aratáskor a csűrt,
 döngölte a kocsmai padlatot
 összebokázva a sok láb.

S valamint szalakálimezőben üppög a nyírfajd,
 úgy üppögtek a helybeli szájak
 a csempe cserépkorsók peremén,
 kortyolva a lőrért,
 melyet a csapszék mindenek által imádott úrnője,
 kit amúgy Erzsókként tisztel a köznép,
 mért ki élébük.
 És valamennyien ittak, merthogy a bor
 mértékkel s mértéken felül is
 purgálja a lelket.

★

Ám nemcsak a bor meg a tánc vonzotta
 a népet a kocsmá felé,
 de egyéb bűvölet is zabolázta
 a feltüzesült elmét e helyütt.
 Ki se hinné: itt forgatták legszivesebben
 a Biblia lapjait ifju legények,
 szintúgy élemedett férfiak is,
 noha említésre való, hogy a sok lap
 nem kinyomott könyvformában,
 hanem egyesivel forgott a kezekben,
 mindeniken szép képpel,

közelébb taszigálván őket a szívhez, a szemhez.
A szinte kötetnyi lapot, mely az Ördögi Biblia
elnevezést küzdötte ki századok árján,
mesteri ujjak réges-rég zsírosra gyötörték,
ám ezzel az értékéből mit se veszített;
általa lett patinás valamennyi.

Persze nem egyszerű paklival űzték itt
az unalmat: idővel titkosan apró,
furcsa jelek gyülekeztek
a kártyalapok hátulsó tükörén,
amiket csak a hozzáértő béavatottak
bírtak biztos szemmel sillabizálni.
Ilyetén titkos tudományok vértetében
ült le a többi közé Csepü Palkó,
nekigyürkőzvéen néhány kupa borral
a nemes küzdésnek, hol a tét
a derék tiszteletes zsebe tájáról eredő
ló-pénz elvesztése avagy gyarapítása –
inkább az utóbbi.

Játék közben a sok,
módolva kimunkált lap
kézről kézre hamiskált,
mígnem Csepü Palkó
a derék tiszteletes ló-nyakba való zsákjainak
harsány mosolyú zab-töltögetője
ujjasa rejtekiben úgy megbújt
az a négy ász,
valamint nedves szikla tövében
búvik a sikló,
onnan igézve a békák röptét
vagy a szökkenő szöcskék parraboláját,
hogy kellő minutumban,
mit a kártyások lélektana diktál,
csalogassa őket elő, s velük üssön szét
a nem éppen mit sem sejtő társak
félton rejtegetett filkói között,
bezsebelve ezáltal
a kocsmai asztal kellős közepén domborodó
garasok rézkupacát.

A jó küzdelem után pedig hazatértek,
 mégpedig üstöllést,
 köztük Csepü Palkó is,
 a derék tiszteletes ló-nyakba való zsákjainak
 harsány mosolyú zab-töltögetője,
 hogy annak rendje s módja szerint
 ellátva a két mént,
 több icce óorból befolyólag némi kapattal
 vackolhassa magát
 csillagszemű szender
 ölelő két karja közé.

★

Ám hogy a pelyvával ne vegyítsem a szót:
 eddig az ének, a hős dal
 a nagyszerű férfiuról, kit a sors
 számtalan érdeme folytán arra jelölt,
 miszerint lantomnak méltó ihletet adjon.

Hogyha pedig folyvást boltosuló homlokomat
 zsenge babérból font koszorú ékíteni vágná,
 ne légyen az érdem enyém,
 de övé inkább, akinek páratlan nagyszerűsége
 engem e méltatlan kis eposzra fakasztott.

Szekszárd, 2019. április 16–30.

ZSUZSANNA